

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты IX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
IX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014».
– Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр.
(қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті, 2014

8 «ГОСО РК 5.04.19 – 2008 Высшее образование. Бакалавриат. Основные положения»
«ГОСО РК 5.04.033 – 2008 Магистратура. Основные положения» ГОСО РК 5.03.002 – 2008
Докторантура. Основные положения». <http://www.edu.gov.kz>

ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ ЖАС КАДРЛАРДЫ ДАЙЫНДАУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Китибаева А.Д.

Kitibaeva.altyna@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
құқықтану мамандығының студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші- Алтынбасов Б.Ө.

Оқу-білімнің қажеттілігі мен мән-маңызы күн өткен сайын еселеп артып келеді. Қоғамның барлық салаларын, әлеуметтік арналардың басым бағыттарын, адам мұраты мен еңбегін, өмір-тұрмыстың кез келген қырларын оқу-білім мен ғылымсыз елестету қиынның қиыны. Арғы арналардан жеткен ақиқат жайттарға ден қойсақ, өмір өнегесін, еңбек пен тәжірибені, теория мен практиканы, ең негізгісі ақыл-парасат пен ой-сөз жүйесін жоққа шығару мүмкін емес. Осы орайда, «Ақыл – алланың сыйлығы» (Ж.Баласағұни) , «Білім- адамның байлығы» (С.Сарайи) , «Білген адам білімді өмір бойы іздейді» (А.Игүніки) деген қағидалы көзқарас, өрнекті ойларға табан тіресек, білім-ғылым ісінің өзара байланысы, ортақ мұраттары, мәңгілік сипаттары айқын аңғарылады. Еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаев : «XXI ғасырдың табалдырығы алдында білім беру капиталға айналуға. Оның өзі маңыздылығы жағынан стратегиялық ресурстармен бәсекелесе алады, және солай болуы тиіс. Білім беру ісі елдің даму деңгейі арқылы бағаланатын болады»-деп ,оқу ағарту, білім мен ғылымнан жас қазақ елінің Орталық Азия барысына айналуы маңызының ерекше зор екенін айтып, жастардың жан-жақты білім алуының қажеттілігіне кеңінен тоқталды [1]

Қоғамның қымбат қазынасы-адам өмірі мен оның еңбегі десек,оның жан-жақты дамып, кең өріс алуына- білім-ғылымның қосар қазыналы олжа-үлесі орасан зор. Осы орайда, өмір-уақыт шындыққа шығарған бұл ақиқатты- жоғары мектеп пен ғылымның арғы-бергі даму тарихынан да, әлемдік өркениеттің өріс-өресінен де, Еуропалық білім кеңістігінен де, ең бастысы бәсекеге қабілеттіліктің барша өлшем, нысаналарынан да толық тануға болады. Бұл, әсіресе қазіргі кезеңде кең өрісті, соны серпінді сипат алған- ақпараттық-технологиялық бағыттар тұсында айқын көрініс береді. Өмірдің қарапайым қағидаттарына, күнделікті тәлім-тәрбиенің негізіне сүйенсек, сөз бен іс-әрекеттің бірлігі, теория мен практиканың өзара байланысына, тұтастығына келіп саяр еді. Бұдан байқалатыны, білім-ғылым жүйесіндегі өзара үндестік пен сабақтастық – теория мен тәжірибенің байланыс-бірлігін айқындайтын айрықша факторлардың қатарына жатады.

Қазақстанның мұнайы мен газын ғана емес, білім мен ғылымын да дүниежүзіне танытатын уақыт жетті. Еліміздің тәуелсіздігі экономикадағы бәсекеге қабілеттілікті қамтамасыз етті. Ендігі мақсат – білім мен біліктілікті бәсекеде көрсете білу. Ол үшін мемлекет тарапынан 2012 жылға дейін ғылымды дамытуға салынатын инвестициялар мөлшерін 25 есе ұлғайтып, жылына 350 мл. теңгеге жеткізу, ғылымды басқару жаңа кезеңіне көшу, жоғары ғылыми-техникалық комиссия құру, ғылыми зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды ҚР Ғылым және білім министрлігі арқылы қаржыландыру, ғылым жөнінде комитет құру, зертханалар ашу, шет елдік мамандармен байланыс жасау, білімнің сапасын арттыру, студенттер мен оқытушы-профессорларға грант тағайындау сияқты мәселелер бүгінде көкейкесті болып отыр [2]

Ұлттық кадрлар – мемлекеттің негізі. Яғни, ұлттық кадрларды дайындау үшін жоғары білімнің ұлттық жүйесі жасалуда. Оған жаһандану жағдайындағы аймақтық кірігу, элитарлы білім берудің негіздері, Болон декларациясы мен Еуразия аймағындағы жоғары мектептің дамуы секілді факторлар да әсер етеді. Мемлекет тарапынан ұлттық кадрларды дайындауға жасалып жатқан шаралардың бірі – «Болашақ» бағдарламасы. Бұл бағдарлама бойынша сарапшылардың қатал сынынан іріктеліп өткен 3 мың талапкер шет елдің ең алдыңғы оқу орындарынан білім алған соң елімізге оралып теориялық білімді тәжірибе жүзінде көрсетеді. Сондай-ақ шет елден келіп жұмыс істеп жатқан ірі-ірі өндірістік компанияларға қойылып отырған талаптардың бірі – жергілікті халықты жұмысқа тарту, оларға жаңа технологияларды үйрету. Жоғары дәрежелі мамандықты кадрларды дайындау басқармасы төмендегідей міндеттерді атқарады:

- 1 университеттің ғылыми және ғылыми-педагогикалық шаралардың дайындығын жоспарлау және жүзеге асыру;
- 2 ғылыми дәрежелер ізденушілеріне ғылыми-әдістемелік көмек көрсету;
- 3 Ph.D докторантурасында оқу қорының қалыптасуы;
- 4 ғылыми және ғылыми-педагогикалық кадрларды дайындау [3]

Ғылымның құдіретін қазіргідей техника мен технологияның аты болғанмен заты жоқ кезде зейін зердесі ерен жандар ол ғылым арқылы орындалатынын елден бұрын көзбен де, көңілмен де, оймен де болжап қойған. Бұған Алаш арыстарының айтулы өкілі Ахмет Байтұрсынұлының: “Неше түрлі ғылым, өнер – бәрі де тіршіліктің ауырлығын азайту үшін, рахатын молайту үшін шығарылған нәрселер. Ғылым, өнер артылған сайын дүниеде бейнет кемімекші. Осыған ақылы жеткен, есі енген жұрттар ғылым мен өнерді бірден-бірге асыруға тырысады” дейді. Ал сол Алаш арыстарының алып ойын жаңғыртып жүрген ақын Олжас Сүлейменов: “Ғылым біткен “әуесқойлардың”... шапқыншылығынан қорлық көретін шақтары болады. Мұндайда салмақ дәстүрлі теорияға ғұмырын сарп еткен адамдардың беліне түседі” дейді. Бұл енді осы күнгі шындықтың шырылындай естілері анық. Иә, дүниені жаңғыртудың, жасартудың кілті саналатын ғылымды атқа жеңіл, тайға шақ күйге түсіргендер сол әуесқойлар. Білім, ғылымның беделін көтеретін тазалық қана. Төрт құбыласын түгендей алған талапкер қай кезде де, қай салада да қарым-қабілетін танытпай қоймайды. Ендеше, Отанымыздағы сол білім мен ғылымды бағалау, ғылыми атақты бекіту, ғылыми кадрларды даярлау қай дәрежеде деген сұрақтың жауабын Білім және ғылым министрлігінің Білім мен ғылымды бағалау комитетінің төрағасы, техника ғылымдарының докторы, профессор Найман Қалабаевтың мына сөзінен көруге болады: “Білім мен ғылым қашанда бірін-бірі толықтырып отырады. Бұл екеуі ақаусыз дамыған мемлекеттердің өркениет жолына қиналмай түсетінін өмір көрсетіп отыр. Соны дер кезінде аңғарған Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев биылғы Жолдауында бұл салаға ерекше мән берді. Соның бір дәлелі, Астанадан ашылатын “Жаңа халықаралық университет”, оның аясында жұмыс істейтін 3 жаңа ғылыми орталық және “Арнаулы қор”, қазірдің өзінде табысты ісімен көріне білген “Интеллектуалдық мектептер” дер едім. Мұның бәрінде де білім беру мен ғылыми ізденістер қатар жүретін болады. Әсіресе, Жолдауда нақты айтылған мәселе – адамдардың әлеуметтік жағдайын жақсартып отырып, халқымыздың жасын 72-ге дейін көтеру көзделген. Бұл игілікті істі мүлтіксіз атқару үшін жаңа университеттің жанынан өмір туралы ғылымдар, аты айтып тұрғандай, энергетикалық зерттеулер, тақырыпаралық аспаптық орталықтар құрылады. Бұл – ауқымды міндет. Ендігі жерде ғылыми зерттеулер нәтижесі теория жүзінде қалмайды. Іс үстінде дәйектеліп, нәтижесі елдің өркендеуіне септігін тигізетін болады [4]

Таяуда Жолдауды ел ішінде насихаттап қайтқан халық депутаттарын қабылдаған тұста Президент шикізат өндіруді тікелей өндіріс орындарымызда атқару мәселесі он жылға арналған индустриялық-инновациялық бағдарламаның негізгі міндеті екенін алға тартып, оны ойдағыдай орындауды тапсырды. Бұл шаруа үлкен жауапкершілікті талап етеді. Сол ауқымды іске ғылым

жетістіктерін тиімді пайдалана алсақ, еңбек өнімділігі артып, елдік іс елеулі табысқа қол жеткізеді. Осы тұрғыдан келгенде, біздің ғалымдардың ашқан жаңалықтары сан-салалы. Тек сұраныс болуы керек. Бірден айта кету керек, ғылыми кадр дайындау ісінде бәсеке өріс алып отыр. Ғылыми дәрежеге ие болғандар саны туралы айтатын болсақ. Айталық, 1993 - 1999 жылдар аралығында кандидаттық диссертация қорғау деңгейі 772 болса, 2000-2006 жылдары 1220-ға жетті. 2007 жылы аталған көрсеткіштер тағы да өсті, 2666 қорғалған еңбек бекітілді. Ғылым докторлары – 323, ғылым кандидаттары – 1792, сол секілді профессорлық атақ 143 ғалымға берілсе, доценттер 409-ды құрады. 2008 жылы 310 докторлық, 1325 кандидаттық жұмыс қорғалса, өткен жылдың тоғыз айында 227 докторлық, 1021 кандидаттық еңбек қаралды [4] Жалпы, ғылыми кадр дайындау шектен тыс көбейіп кетті деуге болмас. Біз сан емес, сапаға мән беріп отырғанымызды жоғарыда назарға салдым. Бекітілуге келген ғылыми жұмыстардың ел дамуына қосар үлесі қандай, теория, тәжірибе жүзіне көшкенде не береді дегенге жете мән беріледі. Қоғам дамуының қай саласында болсын ғылыми кадрдың болғаны жақсы. Себебі, әр істің ғылыми негізі мықты қаланса, ақау аз, тірегі мықты болмақ. Диссертация қорғауды сынаушылар бар. Дегенмен, ғылымның жолы – ауыр жол. Қандай еңбектің болса да ішінде бір жылт еткен жаңалықтың болатынын ешкім жоққа шығара алмас. Диссертацияны қорғайтын бір адам болғанмен, оны сараптаудан өткізетін кеңесте ондаған білімді де білікті ғалымдар жан-жақты қарап, жетістігі қайсы, кемшілігі неде дегенді ой елегінен өткізгеннен кейін ғана диссертациялық жұмыс бекітіледі. Мысалы, ғылыми еңбектердің сапасына жете мән беру мақсатында 2008-2009 жылдары диссертациялық кеңестер жүйесін оңтайландыру жұмысы жүргізілді. Соның нәтижесінде 2007 жылға дейін жұмыс істеп келген 176 кеңестің жұмысы тексеріліп, талапқа жауап бермеген 29 диссертациялық кеңестің жұмысы тоқтатылды. Сөйтіп, ізденушілер мен диссертациялық кеңестерге қойылатын талаптар артты. 2000 жылы мемлекеттік орган болып есептелетін комитет тарапынан 26 қорғалған еңбекке қанағаттанғысыз деген шешім шығарылды. Бұл көрсеткіш 2006 жылы 104 болса, 2007 жылы 199-ға жетті. 2008 жылы 196, ал өткен жылы да осы деңгейде болды. Бұл қорғалған диссертациялардың сапасына қойылар талаптың күшейгенін көрсетсе керек. Комитет ғылыми еңбекті қарап, ғылыми дәреже беруде мына мәселелерді қатаң қадағалайды: материалдарды дұрыс алмауын, таңдаған мамандыққа диссертация мазмұнының сәйкес келмеуін, жаңа ғылыми тұжырымдардың болмауын, қажетті жарияланымдардың кемшілдігін және оппоненттерді және жетекші ұйымдарды дұрыс таңдамау, қорғау рәсімін талапқа сай жүргізбеу, тағы басқа. Әрине кандидаттық жұмыс қорғалса, өткен жылдың тоғыз айында 227 докторлық, 1021 кандидаттық еңбек қаралды [6] Жалпы, ғылыми кадр дайындау шектен тыс көбейіп кетті деуге болмас. Біз сан емес, сапаға мән беріп отырғанымызды жоғарыда назарға салдым. Бекітілуге келген ғылыми жұмыстардың ел дамуына қосар үлесі қандай, теория, тәжірибе жүзіне көшкенде не береді дегенге жете мән беріледі. Қоғам дамуының қай саласында болсын ғылыми кадрдың болғаны жақсы. Себебі, әр істің ғылыми негізі мықты қаланса, ақауы аз, тірегі мықты болмақ. Қорғалған диссертациялар бойынша басым көпшілігі гуманитарлық ғылымға тиесілі. Қазір ол 51,5 пайызды құрайды. Жаратылыстану және нақты ғылымдар 16,6 пайыз болса, техникалық және қолданбалы ғылымдар 31,9 пайызды еншілейді. Осы орайда экономика, педагогика, филология ғылымдарынан диссертация көп қорғалады. Сонымен қатар көптеген жылдардан бері жалғасын тауып келе жатқан классикалық жүйеге байланысты ғылым докторлары мен кандидаттарды дайындау жалғасын табуда. Ал PhD докторантурасына бет бұру ісі көкейкесті мәселе екенін еске сала кетсем деймін. Бұл әлемдік білім кеңістігіне кіруге ұмтылудан туып отырған игілікті іс. Екінші жағынан алғанда, жаңа қадам эксперименттік сипатқа ие. Классикалық үлгі мен жаңа жүйенің айырмашылықтарының басты ерекшеліктерін айтар болсам, кандидат және ғылым докторлары – бұл ғылыми дәреже болып есептеледі. “Ғылым туралы” Заң талабына орай, PhD философия докторлары – академиялық дәреже.

Диссертациялық еңбектердің көлемі, жаңалығы, тұжырымы жағынан келгенде екеуінің деңгейі екі түрлі. Бұл ғылыми кадрларды дайындау мәселесі “Білім беруді 2020 жылдарға дейінгі дамытудың ұзақ мерзімдік бағдарламасы” жобасында жан-жақты қозғалған. Қазір ғылыми кадрларды даярлауға деген мемлекеттік сұраныс көлемі экономиканың талабын қанағаттандыру былай тұрсын, сарапшылардың пікірін ескерсек, елдегі бар ғылыми әлеуетті пайдалану кемшін соғып отырғанын бірден аңғарасың. Өзіміз үлгі етіп алып отырған дамыған елдерде ғалымдар саны 1 миллион адамға шаққанда 3700-ді құраса, біздің Отанымызда бұл көрсеткіш 830 адамға жуықтайды. Мемлекеттік тапсырысты жыл сайын 5 мың магистр мен 1000 PhD докторын даярлауға ұлғайту міндеттелген еді. Өткен жылы бұл салаға 200 орын ғана бөлінсе, дәстүрлі жүйе бойынша 1500 диссертация қорғалды [7] Қай жағы көп екенін өзіңіз бағдарлай берерсіз. Тағы бір тілге тиек етер мәселе, бұрынғы жүйе бойынша 200-ден астам мамандық бойынша мамандар даярлау жүзеге асырылып жатса, PhD бағдарламасы желісінде 26 мамандықтан докторанттар өз оқуларын аяқтап шықты. 2008 - 2009 жылдарға арнап бекітілген PhD бағдарламасы негізінде іске асатын диссертацияларда медицина, фармацевтика, ауыл шаруашылығы, мал дәрігерлік, философия ғылымдары, жер туралы ғылым және бірқатар техникалық мамандықтар бойынша еңбектер қолға алынбай отыр. Бұл да болашақта ойлануды қажет етеді. Сонымен қатар, аталмыш бағдарлама бойынша қорғалған жұмыстардың бәрі бірдей талапқа сай дей алмасақ керек. Кейбір жоғары оқу орындарында қорғалған жұмыстардың біразының деңгейінің төмен болып қалуы сөзімізге дәлел бола алады. Ендеше, жаңа жүйені орнықтыру ісінде жоғары оқу орындары атқарар жұмыстар аз емес. Осы арада мына бір пікірімді де ортаға сала кетсем деймін. PhD бағдарламасы бойынша қорғалған жұмыстарды біздің комитеттің сараптау кеңестерінен өткізіп барып бекітуді қарастыру керек секілді. ҚР БҒМ білім және ғылым саласын бақылау комитеті Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ-де философия докторларына PhD ғылыми дәрежесі бойынша диплом, оқытушыларға профессор, доцент ғылыми дәрежесі атақтарын тапсырды. Елімізде жылдан жылға PhD докторантура бағдарламасы бойынша ғылыми кадрларды дайындаудың саны да, сапасы да артып келеді. Биыл докторантураға тапсырушыларға 500 грант бөлінсе, 2015 жылы – 1000, ал 2020 жылға қарай 2000 болады. Белгілі болғанындай, бүгінде PhD дәрежесіндегі докторлығын қорғағандардың 90 пайызы білім мен ғылым саласында жемісті еңбек етіп жатыр. Соңғы үш жыл ішінде 30 диссертациялық кеңес жұмыс жасаған. Биылғы жылы еліміздегі ұлттық және мемлекеттік дәрежедегі 13 ЖОО-да 29 диссертациялық кеңес ашылған. Соның 12-сі (жаратылыстану және техника ғылымдары бойынша) ағылшын тілінде болса, олардың ішінде Египет, Түркия, Корея сынды елдерден келген жас ғалымдар да бар. Қорғалған жұмыстар гуманитарлық бағыт бойынша — 35 пайыз, жаратылыстану бойынша — 31 пайыз, техника ғылымдары бойынша — 29 пайыз, ауыл шаруашылығы және медицина саласы бойынша 2,5 пайызды құраған [7] Заманға сай бейімделген білім жүйесінде жас ғалымдар диссертация жұмыстарын қорғаумен шектеліп қалмайды. Оның үстіне докторлық дәрежедегі мамандарды дайындаудың сапасы артып келеді. Жас ғалымдардың әлемдік озық ғылыми орталықтарда шетелдік ғалымдармен бірлесе отырып зерттеу жұмыстарын жалғастыруға мүмкіндіктері бар. Осыған қарамастан, оларға қойылатын талап та қатаң. Диссертациялық жұмыстары, ғылыми мақалалары мемлекеттік бағдарлама бойынша ғылымды дамытуға бағытталуы керек. Жарияланымдары міндетті түрде халықаралық дәрежеде беделді ғылыми басылымдарда жарық көруі тиіс. Бұл – ғылыми жұмысыңды әлемге дәлелдеу ғана емес, үлкен еңбегіңнің көрсеткіші болмақ. Біздің алдымызда тұрған мақсат – жоғары дәрежелі кәсіби білікті маман болып қалыптасу. Жоғарыда аталған мәліметтерге қарап, қазіргі кезде техникалық кадрлардың санаулы екеніне көз жеткізуге болады.

“Техникалық және кәсіби білім – қазіргі заманғы экономиканың кадрлық негізі”, – деп атап өтті ҚР Білім және ғылым министрі Бақытжан Жұмағұлов өзінің қатысуымен Ақмола облысында өткен актив техникалық және кәсіби білімді дамыту мәселелеріне арналған кеңесте.

Бұл кеңеске жұмыс берушілер – өңірдегі ірі кәсіпорындардың өкілдері де белсенді түрде қатысқан болатын. «Қазақстан-2050» стратегиясында Мемлекет басшысы экономикаға прагматикалық көзқараспен қараудың маңыздылығын атап өтті. Бұл жиынның қатысушылары техникалық және кәсіби білімнің жай-күйін де осындай көзқараспен талқылады. Талқыға түскен басты тақырып жұмысшы кадрларды дайындаудағы ортақ жауапкершілік мәселесі болды. Білім және ғылым министрлігінің деректері бойынша, бүгінде біздің экономикамызға орта білімді жұмысшылардың 25 пайызы, техникалық және кәсіби білім дипломы бар жұмысшылардың 55 пайызы қажет. Ал жоғары білімділердің тек 20 пайызына ғана зәрулік бар. Соңғы жылдары техника және технология мамандықтары бойынша, медицина, қызмет көрсету саласының мамандықтары бойынша білім алатын жастардың саны күрт көбейді. Ал экономикалық және гуманитарлық мамандықтар бойынша оқуға түсіп жатқандар саны 40 пайызға қысқарыпты. Бұл өте дұрыс нәтиже, оның сақтап қалу қажет. Сақтап қалу үшін баршамыз бірдей күш салуымыз керек, техникалық және кәсіби білім беру жүйесі отандық экономика үшін орта буындағы кадрлар дайындау ісінде бизнеспен бірлесе, тізе қосып жұмыс істеуі тиіс [8]

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 13 мамырдағы № 177 бұйрығы Техникалық және кәсіптік білімде жұмысшы кадрларды даярлау мәселелері бойынша Мемлекет басшысының жанында өтетін кеңесте Ақтөбе, Шығыс Қазақстан, Павлодар, Солтүстік Қазақстан, Оңтүстік Қазақстан облыстары, Алматы және Астана қалаларында техникалық және кәсіптік білім беретін оқу орындарының жұмысын зерделеу жөніндегі комиссиясының жұмысы үшін қажетті жағдай жасалуы жайлы мәселелер қозғалды [9] Қазіргі уақытта ақпараттық технологиялар біздің өміріміздегі жетекші орындардың бірін алып отыр. АТ дамуы қарқынды жүріп жатқаны сонша, тіпті жаңа білімдер ағымы оқу процесіне еніп үлгермейді және толық дәрежеде енбейді. Жоғары білікті, бәсекеге қабілетті кадрлардың зияткерлік әлеуетін анықтау мен дамыту біздің мемлекетіміздің дамуының басымдық бағыттарының бірі болып табылатыны құпия емес. Осыған байланысты техникалық жоғарғы оқу орындарында оқитын жастар, әсіресе АТ-мамандықтардың студенттері өздерінің батыл мақсаттарды көздеген жоспарларын жүзеге асыру үшін маңызды перспективаға ие. Бүгінгі таңда отандық АТ компаниялар барлық жағынан дамыған мемлекет ретінде оны әлемдік аренаға шығарып, мемлекет ішінде аталған индустрияны дамытуға дайын сауатты мамандарға қатты мүдделі. АТ-түлектердің көбі жоғарғы оқу орнын тәмамдаған соң мамандығы бойынша жұмысқа орналаса алмайтындары құпия емес. Бұған себеп көп, бірақ негізгілері: мамандығы бойынша тәжірибесі мен машықтарының болмауы. Жұмыс берушілер тарапынан кешегі студенттерге қойылатын талаптар артып келеді, компаниялар мыңнан жүйірігін таңдағанды қалайды. Дегенмен, қазіргі студенттердің барлығы бірдей сұраныстың артуын қанағаттандыра алмайды. Қазақстандық ЖОО, әрине, жақсы базалық теория береді, бірақ студенттерге тәжірибе жетпейді. Өйткені, ақпараттық технологиялардың қарқынды дамып жатқаны сонша, тіпті институттардың оқу бағдарламалары олардың соңынан үлгермей жатады – студенттерге АТ-саладағы соңғы жаңалықтар туралы білім жетпейді. Сондықтан болжағыш компаниялар отандық жоғарғы оқу орындарымен ынтымақтаса отырып, жұмыс тәжірибесіне оқытуға қажетті қаражаттарды инвестициялайды, ал оның орнына «өздері үшін» дайын жас мамандарды алады. НАТ Қазақстан компаниясы үшін өз қызметін мемлекеттік басымдықтарға сәйкес жүзеге асыру аса маңызды, және, міне, көп жылдан бері компания студенттерге теориялық білімдерін тәжірибеде қолдануға қол ұшын созып, ҚР жетекші ЖОО-мен ынтымақтастық құрып келеді. Студенттер алдымен өндірістік тәжірибеден, сынақтан өтеді және белгілі бір уақыттан кейін штатқа батыл қабылдануы мүмкін. Биылғы жылдың қазан айының ортасында НАТ Қазақстан компаниясына Германиядан Қазақстан мен Орта Азиядағы Техникалық Ынтымақтастық жөніндегі Герман қоғамының ресми өкілі Стефан Эрбер Астана политехникалық колледж өкілдерімен бірге келіп кетті.

Айман Камбековна, АРББ менеджері:

«Германиядан мейманның келуі кездейсоқ емес, ол кәсіби оқу мекемелері мен жұмыс берушілер арасындағы кооперативті ынтымақтастық формасы бойынша ҚР кәсіби-техникалық білім беру ынтымақтастығы мәселелеріне қызығушылық танытты. Біз кездесуде қонағымызға компания қызметі және ынтымақтастық бойынша қандай жұмыстардың жүргізілетіні туралы айтып бердік. Атап айтқанда, өндірістік тәжірибеден өтуді ұйымдастыру мәселесі қалай шешіледі, сонымен қатар шетелдік мейманның сұрақтарына жауап бердік ». Стефан Эрбер, Қазақстан мен Орта Азиядағы Техникалық Ынтымақтастық жөніндегі Герман қоғамының ресми өкілі: « Мен компанияда әлемдік стандарттарға сәйкес келетін прогрессивті менеджмент бар деп қуанышпен атап өтемін. Компанияда тәжірибеден өтушілер үшін өте жақсы жағдай жасалған, олар өндірістік тәжірибеден өту үшін қажеттінің барлығымен қамтамасыз етілген, оларға барынша көп назар аударылады, бөлімдерде тәлімгер-жетекшілер тағайындалған ».

Анықтама: Герман қоғамы ҚР мен Орта Азия білім беру жүйесіне «дуалды білім беруді» енгізіп жатыр, бұл теориядан гөрі тәжірибе көбірек дегенді білдіреді. Қоғам материалдық-техникалық базаны дамыту мен нығайту және білім беру жүйесінде оқытушылардың біліктіліктерін арттыру үшін ақшалай қаражат бөледі.

НАТ Қазақстан компаниясы бұл жетістіктерімен шектеліп қалмайды, және жақын болашақта біздің жетекші ЖОО-мен ынтымақтастықты белсенді жалғастырып, осылайша, Қазақстанның АТ нарығының дамуына өз үлесін қосады.

Жоғары мектептегі білім берудегі деңгейі мен кадр дайындаудағы әрекеттері. Елімізде мемлекеттік ЖОО-дан басқа жекеменшік оқу орындарының саны аз емес. Ендеше, олардың қалай жұмыс атқаратыны туралы ҚР Премьер - министрі С.Ахметовтың : « Жекеменшік жоғары оқу орындары бізге әрине керек. Алайда, олар сапалы білім беруі шарт » , - деп тапсыруы маман даярлайтын оқу орындарына талаптың жоғарылығын көрсетті [6] Еліміз бойынша оқу орындарын оңтайландыру саясаты түрлі мамандық иелерін дайындайтын колледждерді де сырт айналып кете қоймайтыны белгілі. Оқу орындарын оңтайландырудағы мақсат – сапалы білімге, саналы тәрбиеге қолжетімділікті арттыру. Білімді, білгір маман дайындауға колледждер қаншалықты құлықты? Оқу орындарының тіршілік тамырына қан жүгірткен студенттердің әрбірінің тізім санын еселеп тұрғаны қайсыбір колледж үшін де аса маңызды екені. Колледж студенттерінің сабаққа қатысуына қатаң талап қою, жүйелі түрде білімін бағалау, тәртібіне бақылауды күшейту студенттерді де жауапкершілікке жинақтайтыны анық.Тексеру барысында колледждерде 3 ай бойына баға қойылмау дерегі де кездескен. Журналдың жыртылған парақтарын желімдеу, қарындашпен баға қою, кейбір колледждерде журналдың 1-2 айға дейін толтырылмау деректері де бар. Журналдың баға қоятын тор көздеріне қойылған нүктелердің орынсыз қойылғаны да колледж әкімшілігін алаңдатпайтын тәрізді, бұл өз тараптарынан ішкі тексерудің болмағанын айғақтайды. Оқытушылардың арасында да журналды уақтылы толтырмайтыны, бағаны жүйелі қоймайтыны бар екеніне тексеру қорытындысынан көз жеткізуге болады. Жалпы журналдың толтырылмауы студенттердің оқымай келуінен бе, сабаққа нашар қатысуынан ба, әлде пәннің өтілмеуінен бе? Сабаққа себепсіз қатыспайтын студенттер бос уақытында немен айналысады? Колледж әкімшілігі сабаққа қатыспаған студенттердің сабаққа қатыспау себебі туралы анықтамаларды жинап отырмауын бақылаудың жоқтығы демей не деуге болады? Ендеше, студенттердің сапалы білім алуына колледждер де табанды талап қоюы тиіс. Бәсекелестікке бәс тіккен бүгінгідей қоғамда маман сапалы болмаса, дипломның құны түкке тұрғысыз болып қалғаны шындық. Елімізде жоғары оқу орындарын оңтайландыру арқылы білім берудің сапасын арттыру көзделуде. Оқытушылық құрамы әлсіз, материалдық базасы төмен, оқулықтармен, әдістемелік құралдармен жеткілікті деңгейде қамтамасыз етілмеген жекеменшік оқу орындары саннан сапаға көшірілетін болады деген үмітпен зайырлы мемлекетіміздің білім жөніндегі мәселелері белгілі бір мәмлеге келеді.

Қайсыбір оқу орны болмасын, ұрпақ тәрбиесінің тізгінін ұстаған қасиетті қара шаңырақ. Халқымыздың ұлы ойшылдары айтқандай, ұлтты тәрбиелеу – ұрпағын тәрбиелеуден басталады. Дипломын қолына алған жас кадрлардың білімділігі мен білгірлігі сол оқу орнына да абырой. Бәсекеге лайық кадрлар дайындау оқу орындарының беделіне сын.

- 2011-2020 жж. Білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру аясындағы жоғары оқу орындарының ынтымақтастығы;

- 2011-2020 жж. Білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру аясында педагог кадрлар даярлау мәселелері мен болашағы;

- Педагогтың кәсіби құзіреттілігі білім беруді жетілдірудің негізі, педагогикалық жоғары оқу орындарында дуальді білім беру элементтерін енгізудің мәселелері;

- Аймақтағы мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеу мәселесі;

- Жоғары және орта білім беру ұйымдарында көптілді білім беруді жетілдіру мәселелері

[10]

Бірақ, жас мемлекетіміздің осындай аз уақыттың жеткен жетістіктері туралы ұмытпағанымыз жөн. “Қазақстанда ұлттық зияткерлік әлеуетінің дамуына қыруар қаржы құйылуда. Келешекте бұл іс жаһандану үрдісі тудырып жатқан Еуразия аймағындағы жоғары білімнің көкейкесті мәселелерін шешуге кең жол ашатын күш болады деп білемін”, – деп Томск мемлекеттік университетінің ректоры Георгий Майердің түйін жасауы біз үшін үлкен баға.

Мәскеу мемлекеттік университетінің ректоры былай дейді: “ Қазақстан қазіргі Болон үрдісі кезінде осы заманға сай мамандарды дайындау ісіне үлкен жауапкершілікпен кірісті. Мәселен, Қазақстанның тоқыма саласындағы кейбір мамандары бүгіннің өзінде жоғары сұранысқа ие ” [11] Ұлттық кадр дайындай отырып біздің еліміз алдағы уақытта экономикалық даму мен білім беру деңгейі жағынан аймақтағы көшбасшы елге айналады деп нық сеніммен айтуға болады.

Пайдаланылған әдебиет тізімі :

1. Н.Ә.Назарбаев. Қазақстан халқына жолдауы « Жаңа кезең - жаңа экономика ».
2. <http://www.predictor.kz/?p=452> Анализ расходов республиканского бюджета на образование в 2012 году.
3. « Қазақстан өмірі және ғылымы » . Халықаралық ғылыми-атақты журнал. №3,2009, 173-178 б
4. rusnauka.com Жоғары мектепте бәсекеге қабілетті маман дайындау. Бәсекеге қабілетті маман дайындау мақсатында жоғары білім беру мазмұнын жетілдіру.
5. Исаева З.А. Қоғамдық даму жағдайында білім менеджерлерін кәсіби даярлау жолдары. « Ұлттық білім беру стандарттарының халықаралық ықпалдасу мәселелері » халықаралық конференция материалдары. 2009 ж. - 14-22 б
6. “Айқын” республикалық қоғамдық-саяси газеті.№27/(2421). 2013ж
7. Докторантура PhD как она есть или "Философский камень преткновения". 2013 ж. 36 – 41 б.
8. ҚР Президенті Назарбаев Нұрсұлтан Әбішұлының «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты.
9. adilet.zan.kz // Жоғары мектепте бәсекеге қабілетті маман дайындау // Бәсекеге қабілетті маман дайындау мақсатында жоғары білім беру мазмұнын жетілдіру. 2008. - 4-12 б
10. Жоғары мектеп: ОБСЕ ұстанымдарына бағытталу // Егемен Қазақстан республикалық газеті.
11. <http://naric-kazakhstan.kz>

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕҢБЕК ҚҰҚЫҒЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ